

До разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента – кандидата юридичних наук
Кобко-Одарій Вікторії Сергіївни
на дисертацію Лук'янчук Ольги Вікторівни
«Правова інтерпретація: загальнотеоретичне дослідження»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність наряду дослідження, обраного Ольгою Вікторівною Лук'янчук, видається очевидною, оскільки сучасні правові приписи під впливом стрімкого розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів, потребують кваліфікованого та вчасного роз'яснення. Необхідним також є глибоке розуміння міжнародних угод та стандартів задля їх ефективного впровадження у національні правові системи.

Без належної правової інтерпретації з дотриманням юридичних технологій її здійснення виникають помилки у правозастосовній сфері, які призводять до порушення прав і свобод людини і громадянина, що є недопустимим для правової та демократичної держави.

Сьогодні продовжуються дискусії як у публічній, так і у приватно-правовій сфері, які обертаються навколо питань про те, які способи та методи серед усього юридичного інструментарію доцільно обирати для інтерпретації юридичних текстів. Частково причиною таких суперечок є відсутність консенсусу щодо більш фундаментальних питань про те, що представляє собою «правова інтерпретація» та хто може бути суб'єктом її здійснення. Без визначеності в

цьому основному питанні не можна очікувати прогресу в результатах правоінтерпретаційної діяльності.

О. В. Лук'янчук у своєму дисертаційному дослідженні «Правова інтерпретація» здійснює спробу дати відповідь на ці та інші питання, що стосуються предмету дослідження. Авторка слушно підкреслює, що більшість наукових розробок лише фрагментарно торкаються питань правової інтерпретації як різновиду юридичної діяльності та не відображають особливостей сучасних тенденцій у цій сфері. До того ж, основна увага приділяється інтерпретації законодавства, хоча значна частина обговорення з відповідними застереженнями та модифікаціями може бути застосована до інтерпретації приватно-правових актів, як от установчих документів юридичних осіб, контрактів тощо.

Основні наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації є достатньо логічними та послідовними. Досягнуті результати в повній мірі відповідають поставленим завданням та меті дослідження.

Обґрунтованість представлених наукових положень підтверджується всебічним аналізом законодавчих актів, судової практики та наукової літератури з проблематики обраної теми. Достовірність наукових висновків забезпечується застосуванням методологічних принципів, підходів, а також філософських, загальнонаукових і спеціальних методів до предмету дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в тому що, ця робота є першим монографічним загальнотеоретичним дослідженням правової інтерпретації і конкретизується в одержаних наукових результатах, які виносяться на захист. Зокрема:

уперше:

запропоновано поняття правової інтерпретації, під якою слід розуміти вид юридичної діяльності, метою якої є з'ясування та роз'яснення змісту правових норм, що здійснюється виключно носіями наукової та професійної правосвідомості;

визначено такі типи правової інтерпретації, як: персональна – така, що здійснюється в індивідуально-разовому порядку компетентним суб'єктом, у формі окремих процедур та юрисдикційна – така, що здійснюється на постійній основі, у межах спеціальних повноважень певного органу, у процесуальній формі;

встановлено поняття тлумачення права штучним інтелектом, як діджиталізованого різновиду персонального буденного тлумачення, що відіграє важливу допоміжну роль у процесах здійснення правової інтерпретації;

обґрунтовано, що до юридичних технологій правової інтерпретації слід відносити технології пізнання природи правового акту, технології визначення валідності правового акту, технології визначення протиріччя між формою і змістом правового акту, технології роз'яснення акту, який підлягає інтерпретації.

удосконалено:

класичний методологічний інструментарій до здійснення правової інтерпретації. Відтак, пропонується використання штучного інтелекту, що може грати виключно допоміжну роль. Важливим є забезпечення належного рівня перевірки результатів його роботи людиною-професіоналом, адже тільки носій професійної та наукової правосвідомості здатен надати правову оцінку результатів роботи штучного інтелекту відповідно до завдань чи запитів, які ставились перед ним;

підходи до вимог, яким мають відповідати суб'єкти здійснення правової інтерпретації, які діляться на основні (Hard Skills) – наявність вищої юридичної освіти, знання законодавства та судової практики, що відноситься до відповідної сфери права, аналітичні навички та додаткові (Soft Skills) – комунікаційні навички та креативне мислення;

підходи до визначення ролі конфлікту інтерпретацій у правовому регулюванні, які вказують на неоднозначність у формулюванні законодавчих положень, що стимулює орган законодавчої ініціативи до розгляду та внесення змін у правові акти, сприяє формуванню судової практики, яка здатна стати «основою» при вирішенні подібних справ у майбутньому, залучає увагу

громадськості та експертів різних галузей, що сприяє обранню кращих і більш сучасних інтерпретаційних рішень.

Аналізуючи представлене дослідження, варто зазначити, що новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації не викликає сумнівів. Так, авторкою слушно зазначається, що науковці здійснюють дослідження та створюють експертні висновки, які часто містять теорії, концепції та ідеї, що можуть бути корисними для практики офіційної законодавчої інтерпретації. З'ясування та роз'яснення змісту правових норм, які здійснюються носіями наукової та професійної правосвідомості уможлиблює використання наявного правового фундаменту для юридичного прогнозування, планування цілей і обсягу наступних законів.

Науковий інтерес представляє дослідження дисертанткою особливостей правової інтерпретації та її співвідношення із юридичною герменевтикою. Авторка виснує, що важливим аспектом герменевтики в інтерпретації права є розуміння того, що закони та інші правові норми не є статичними та не мають однозначного змісту. Законодавство є складним та багатограним і може розтлумачуватись різними способами в залежності від контексту та сфери його застосування. Герменевтика надає інструменти та підходи до тлумачення законів та інших правових норм, що дозволяє досягати більш точних та адекватних результатів (с. 52–53).

Заслужовує на увагу здійснений авторкою аналіз впливу теорій праворозуміння на формування правової інтерпретації. Так, О. В. Лук'янчук зазначає, що які б способи не застосовувались при здійсненні правової інтерпретації, результат так чи інакше буде загальний висновок, до якого дійшов суб'єкт інтерпретаційної діяльності в процесі з'ясування норми права, що відповідає типу праворозуміння, якого він дотримується та критеріям істинності пануючої парадигми. Авторка виснує, що для інтерпретації необхідні навички критичного мислення та ефективної комунікації. Що цікаво – кожен тип праворозуміння по-різному впливає на формування певних навичок, які в подальшому використовуються суб'єктом здійснення правової інтерпретації. І,

далі авторка наводить приклад стосовно природного типу праворозуміння, який сприяє розвитку глибокого розуміння та аналізу етичних аспектів правових норм, оскільки воно базується на моральних нормах та цінностях. При такому підході присутні моральні судження, рефлексія цінностей, пошук рішень, які відповідають етичним стандартам. Суб'єкти здійснення правової інтерпретації навчаються аналізувати та вирішувати ситуації на основі етичних правил. Вони вміють оцінювати наскільки справедливо відбувається реалізація права і як необхідно інтерпретувати правову норму відповідно до загальних цінностей (с. 98).

Висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації свідчать, що представлене дисертаційне дослідження виконане авторкою самостійно і являє собою оригінальну працю, результати якої можуть використовуватися в навчальному процесі, науково-дослідній сфері та правозастосуванні. В процесі аналізу дисертаційного дослідження та наукових публікацій О. В. Лук'янчук, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації не виявлено. В роботі відсутні будь-які положення, які б порушували академічну доброчесність.

У представленому дослідженні правова інтерпретація освітлюється як феномен, який відображає динаміку розвитку нормативно-правового регулювання та цілком відповідає викликам щодо формування європейських правових стандартів, що є особливо важливим у контексті загальних євроінтеграційних процесів і значною мірою об'єктивує функціонування та подальший розвиток сучасного права. Відтак, авторкою доводиться доцільність нормативного закріплення порядку правоінтерпретаційної діяльності та акцентується увага на тому, що ми маємо відходити від пострадянського підходу та розвивати законодавчу інтерпретацію з врахуванням загальноєвропейської моделі інтерпретаційного права, зокрема приватноправових аспектів її функціонування

Разом із тим, робота не позбавлена певних зауважень та рекомендацій формального та змістовного характеру, а саме:

По-перше, дисертанткою звертається увага на те, що існуючі наукові розробки не відображають особливостей сучасних тенденцій у праві. Водночас, при дослідженні еволюції наукових поглядів розуміння сутності поняття «інтерпретація права» авторка зауважує, що історія інтерпретації права налічує кілька тисячоліть. У зв'язку з цим, додаткового роз'яснення потребує розуміння авторкою сучасних тенденцій у праві та яким чином правова інтерпретація здатна адаптуватися до цих змін.

По-друге, об'єктом дисертаційного дослідження виступає юридична діяльність як явище правової реальності. Дисертантка також вказує, що правова інтерпретація відрізняється від інших видів інтерпретації, зокрема тим, що вона є видом юридичної діяльності. У зв'язку з цим, у роботі необхідно було вказати які характерні риси такої діяльності вплинули на визначення правової інтерпретації, яке представлено авторкою.

По-третє, аналізуючи досвід зарубіжний країн О. В. Лук'янчук робить висновок про необхідність створення правового акту, в якому б були закріплені правила правової інтерпретації. Проте, у дослідженні також зауважується щодо доцільності вибору способу інтерпретації суб'єктом її здійснення. Вбачається, що прийняття акту, в якому встановлюються певні правила, певним чином здатне обмежити таку «свободу» дій суб'єкта та призвести до формалізму, проти якого виступає авторка. В цьому контексті позиція дисертантки потребує додаткового роз'яснення.

Необхідно підкреслити, що наведені дискусійні положення і зауваження не заперечують загальної позитивної оцінки наукового рівня дисертації і наукових публікацій О. В. Лук'янчук. Висвітлені положення характеризуються комплексністю та змістовністю. Дисертація є самостійною завершеною науковою роботою, що містить теоретичні положення, які водночас мають практичне значення для вдосконалення правотлумачної діяльності.

В цілому дисертаційне дослідження є завершеною працею з досягненням мети і виконанням поставлених задач у представленій роботі. За результатами вивчення дисертації О. В. Лук'янчук «Правова інтерпретація:

загальнотеоретичне дослідження» видається можливим твердити про наукову обґрунтованість та новизну аргументованих результатів дослідження, належний рівень виконання дисертанткою поставлених наукових завдань та оволодіння методологією наукової діяльності. Робота має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, що отримали належну апробацію, зокрема висновки дисертації знайшли своє відображення 3 статтях, опублікованих у наукових фахових періодичних виданнях України з юридичних наук, а також у 3 тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях та всеукраїнському круглому столі.

Загальний обсяг дисертації становить 198 сторінок, з яких основний текст – 175 сторінок, список використаних джерел складає 195 найменувань (що розміщено на 21 сторінці), додатки (1 додаток – на 2 сторінках).

Підсумовуючи, слід зазначити, що дисертація О. В. Лук'янчук «Правова інтерпретація: загальнотеоретичне дослідження» відповідає спеціальності 081 - «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її авторка – Лук'янчук Ольга Вікторівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 - «Право» за спеціальністю 081 - «Право».

**Рецензент,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри загальної
теорії права та держави
Національного університету
«Одеська юридична академія»**

Вікторія КОБКО-ОДАРІЙ